

مطالعه‌ی (خساره‌ها، محیط (رسوبی و چینه‌نگاری سکانسی سازندهای جهرم و آسماری در مقطع کفترک، جنوب شرقی شهر از (استان فارس)

سمیه دهقانی^{۱*}، وحید احمدی^۲، مریم دهقانی^۲

۱- دانشجوی کارشناس ارشد چینه و فیل شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، عضو باشگاه پژوهشگران جوان

Email:s.dehghani65@gmail.com

۲- عضو هیئت علمی گروه زمین شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

۳- دانشجوی کارشناس ارشد چینه و فیل شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، عضو باشگاه پژوهشگران جوان

* عهده‌دار مکاتبات

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۱۵/۱۲ و تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۵/۲۹

چکیده

در این تحقیق مقطع چینه شناسی تحت عنوان مقطع کفترک مربوط به سازندهای جهرم و آسماری انتخاب شده‌اند. در مجموع ضخامت رسوبات این مقطع ۲۸۶ متر می‌باشد. به طور کلی میکروفاسیس‌های شاخص در سازند جهرم شامل پکتون، پکتون، گرینستون و میکروفاسیس‌های دولومیتی و آهک دولومیتی است که این میکروفاسیس‌ها در گروه‌های محیط A (رخساره‌های پنهان جزر و مدی)، B (رخساره‌های لagon) و C (رخساره‌های Shoal) قرار گرفته‌اند؛ و میکروفاسیس‌های سازند آسماری شامل مادستون، وکستون، پکتون و گرینستون می‌باشد که این میکروفاسیس‌ها در گروه‌های محیطی A (رخساره‌های پنهان جزر و مدی)، B (رخساره‌های لagon) و C (رخساره‌های Shoal)، D (رخساره‌های دریای باز) می‌باشند. عناصر آلومینیم و تخریبی این میکروفاسیس‌ها در سازندهای جهرم و آسماری شامل ایترکلاست، بیوکلاست، اکسترا کلاست و پلولنید است. در مجموع به لحاظ مطالعات چینه نگاری سکانسی رسوبات سازند جهرم، شامل یک سکانس رسوبی درجه ۳ و رسوبات سازند آسماری شامل دو سکانس رسوبی درجه ۳ می‌باشد.

واژه‌ای کلیدی: میکروفاسیس، چینه نگاری سکانسی، سازندهای آسماری و جهرم، شیراز.

۱- مقدمه: غربی ناقدیس کوه آسماری انجام داد. که در برش نمونه،

بیشتر رختنمونهای سازندهای جهرم و آسماری در استان فقط قسمت میانی و بالایی سازند آسماری وجود دارد.

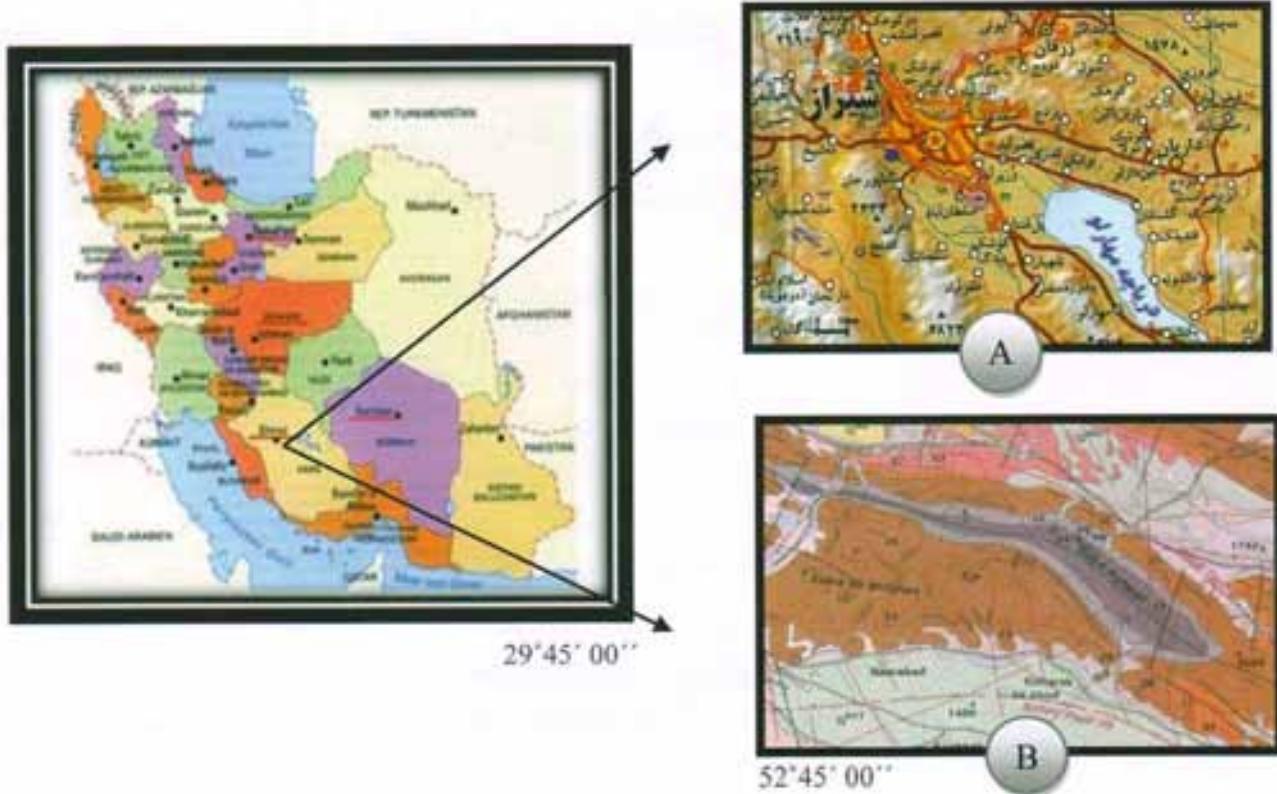
فارس واقع شده‌اند. برش نمونه سازند آسماری، که برای Thomas (1948) سازند آسماری را به سه قسمت

نخستین بار ریچاردسون در تنگ گل ترش روی دامنه آسماری پایینی، میانی و بالایی تقسیم نمود و

مقطع مورد مطالعه در ناحیه زاگرس چین خورده، در فارس داخلی واقع شده است، مقطع کفترک در جنوب شرق شیراز (استان فارس) از طریق راه اصلی شیراز - خرامه قابل دسترسی است و موقعیت جغرافیایی آن شامل $52^{\circ}45'00''$ x, $29^{\circ}45'00''$ y می‌باشد (شکل - ۱).

برش نمونه سازند جهرم در تنگ آب دامنه‌ی کوه جهرم اندازه گیری شده است؛ که من این سازند در برش نمونه، پالتوسن تا انوسن میانی تعیین شد (خسرو تهرانی ۱۳۸۴، درویش زاده ۱۳۸۵).

۱-۱-موقعیت جغرافیایی مقطع چینه شناسی مورد مطالعه:

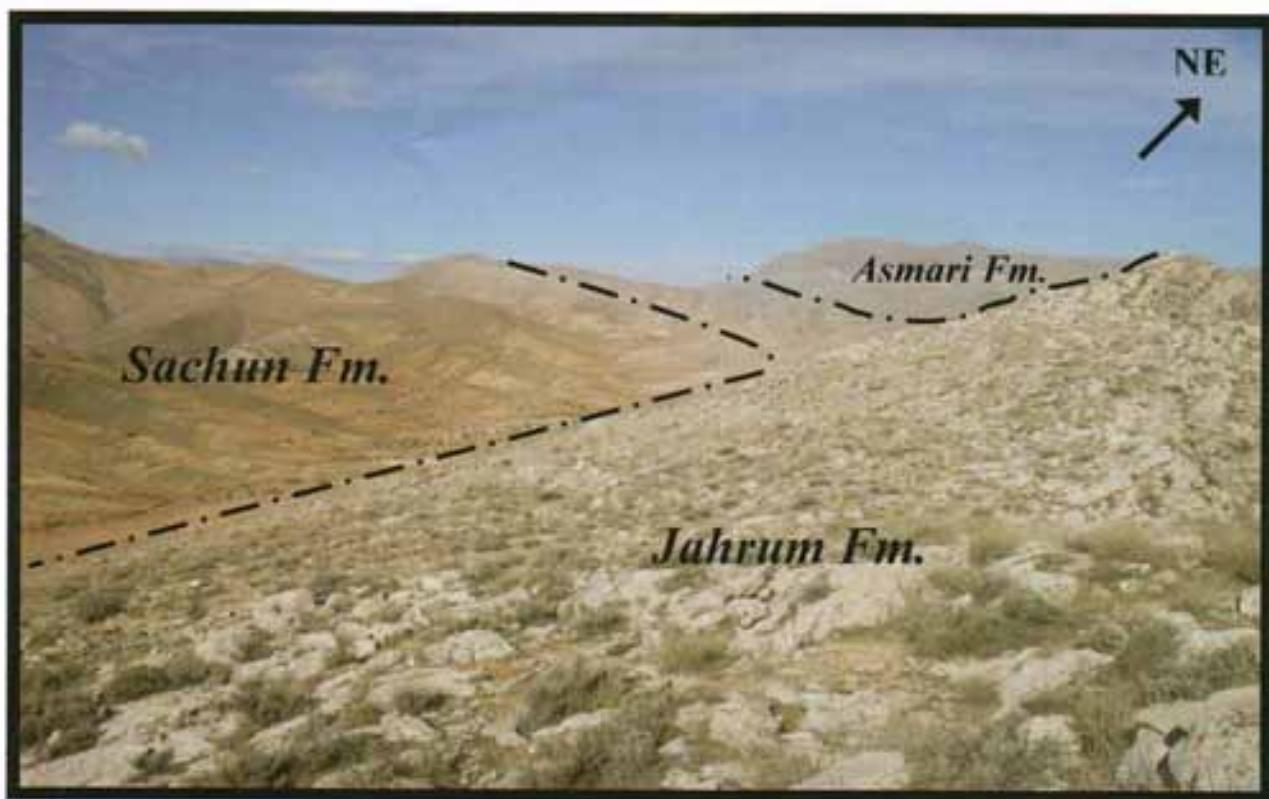

شکل ۱-۱-موقعیت جغرافیایی مقطع چینه شناسی برداشت شده-B-موقعیت زمین شناسی مقطع چینه شناسی برداشت شده

مشخص می‌شود. در برش مورد مطالعه از نظر مشخص می‌شود. در برش مورد مطالعه از نظر چینه شناسی، قدیمی‌ترین واحدهای رخنمون یافته سازند ساچون و جوانترین سازند، رازک می‌باشد که در محدوده سازند جهرم، در این مقطع با سازند ساچون همساز می‌باشد. و مرز بالایی سازند جهرم با سازند آسماری ناهماز فرسایشی است، مرز بالایی سازند آسماری، در این مقطع با سازند رازک با وجود لایه‌های اکید آهن

۱-۲-توصیف مقطع چینه شناسی برداشت شده:

مقطع چینه شناسی کفترک در ۳۵ کیلومتری جنوب خاوری شهر شیراز، در استان فارس قرار دارد؛ مرز زیرین سازند جهرم، در این مقطع با سازند ساچون همساز می‌باشد. و مرز بالایی سازند جهرم با سازند آسماری ناهماز فرسایشی است، مرز بالایی سازند آسماری، در این مقطع با سازند رازک با وجود لایه‌های اکید آهن

شکل ۲- نمایی از مرز سازند آسماری و جهرم در مقطع چیه شناسی کفترک

دیگر از چمله بیواستراتیگرافی کانس (Biostratigraphy sequence) نیز مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

۲- (وش مطالعه):
مطالعه و شناسایی رخدارهای، محیط رسوبی و چیه نگاری سکانسی، سازند های آسماری و جهرم بر پایه مطالعات دقیق صحرایی و آزمایشگاهی انجام گرفته است

۳- ۱-۳- مطالعه کمی عناصر تشکیل دهنده میکروفاسیس های سازندهای جهرم و آسماری در برش چیه شناسی موردنده مطالعه:

۳- ۱-۳- مطالعه کمی عناصر تشکیل دهنده سکانسی و با توجه به پارامترهای عنوان شده بررسی، سازندهای جهرم و آسماری در مناطق مختلف انجام گرفته است (وحید احمدی و همکاران ۱۳۸۸). ولی این مطالعات تا کنون در برش کفترک انجام نشده است. همچنین مطالعه سکانس ها، علاوه بر الگو گرفتن از اصول قوانین سکانسی، از دیدگاه های

تجمع فراوان عناظر ارگانیکی هم از لحاظ تعداد، هم از لحاظ تنوع در این مقطع می‌باشد. بیشترین درصد بیوکلاست مربوط به بخش زیرین سازند آسماری و کمترین درصد آن مربوط به بخش میانی سازند آسماری می‌باشد. به طور کلی منحنی بیوکلاست در این برش، دچار نوسانات پیار شدید شده است، مرتباً دچار افول و یا صعود می‌گردد (خسرو تهرانی، ۱۳۸۲).

۳-۲- رخساره‌ها و محیط‌های رسوی:

براساس مطالعات میکروفاسیس نمونه‌ها، در بررسی مورد مطالعه، نهضتهای سازند جهرم در بردارنده ۳ گروه رخساره‌ای شده است که شامل:

A (رخساره‌های پهن جزر و مدی)، B (رخساره‌های لاگون) و C (رخساره‌های Flugel, 2004) (Dunham, 1962) می‌باشد (شکل-۳).

در سازند جهرم، گروه رخساره‌ای A شامل ۳ زیر گروه (زیر رخساره) به شرح زیر است:

Zir Rixare ۱A: که از رخساره پکستان بیوکلاستی یکنواخت است. در مجموع در کتابت بالایی، این مقطع با سازند آسماری روند افزایش منحنی ایتراکلاست و بیوکلاست و کاهش منحنی پلولید به انجام رسیده است. شامل ۳۰ تا ۳۵ درصد و دانه‌های ایتراکلاستی میکریتی نیمه زاویه دار با فراوانی حدوداً ۱۰ درصد به صورت پراکنده مشاهده می‌گردد. همچنین در این میکروفاسیس آهن (هماتیت) نیز به طور پراکنده مشاهده می‌شود.

Zir Rixare ۲A: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی پلولیدی تشکیل شده و فراوانی بیوکلاستها ۳۰ درصد است. میکروفاسیس های سازند آسماری، در این مقطع شامل رخساره‌های مادستون، وکستون، پکستان و گرینستون می‌باشند. منحنی توزیع بیوکلاستها نشانگر می‌باشد.

(Tucher, 1994). هدف از این مطالعه، استفاده از تغییرات کمی هر یک از عناظر یاد شده، در مشخص ساختن نوع محیط و تشکیل آنها، ارزی محیط و در نهایت تعیین شرایط فیزیکی و شیمیایی و بیولوژیکی محیطی رخساره‌ها می‌باشد. مطالعات کمی و تعیین درصد عناظر انجام شده، در میکروفاسیس‌های هر یک از مقاطع چینه شناسی مورد مطالعه، منحنی مربوط به درصد عناصر با توجه به مقایسه با ردیف سنگ شناسی بر اساس رده بندي دانهام انجام شده است.

۴-۲- مطالعه کمی میکروفاسیس‌های سازندهای جهرم و آسماری در مقطع چینه شناسی کفرک:

در سازند جهرم میزان درصد بیوکلاست، در بخش بالایی و میانی بیشتر از بخش زیرین مقطع است. روند منحنی ایتراکلاست نیز همانند بیوکلاست است. بیشترین درصد ایتراکلاست با ۳۵ درصد در انتهای بخش بالایی سازند جهرم مشاهده می‌شود. میزان اکتراکلاست، در

این مقطع بسیار محدود و قابل صرف نظر است. منحنی درصد پلولید در این مقطع تقریباً دارای تغییرات یکنواخت است. در مجموع در کتابت بالایی، این مقطع با سازند آسماری روند افزایش منحنی ایتراکلاست و بیوکلاست و کاهش منحنی پلولید به انجام رسیده است. شامل ۳۰ تا ۳۵ درصد و دانه‌های ایتراکلاستی میکریتی بطور کلی در رخساره‌های بخش زیرین میزان تغییرات عناصر آلوکم بسیار شدید بوده، در مجموع کمترین میزان درصد عناظر آلوکم را دارا است. در رخساره‌های بخش میانی و بالایی، میزان درصد عناظر آلوکم دارای بیشترین درصد است. میکروفاسیس های سازند آسماری، در این مقطع شامل رخساره‌های مادستون، وکستون، پکستان و گرینستون می‌باشند. منحنی توزیع بیوکلاستها نشانگر

زیر رخساره A₃: که شامل رخساره پکستون بیوکلاستی ۱۵ الی ۲۰ درصد و مقدار پلویید در این میکروفاسیس پلوییدی تشکیل شده است، بیوکلاستها اکثرا درشت ۱۰ الی ۱۵ درصد می باشد.

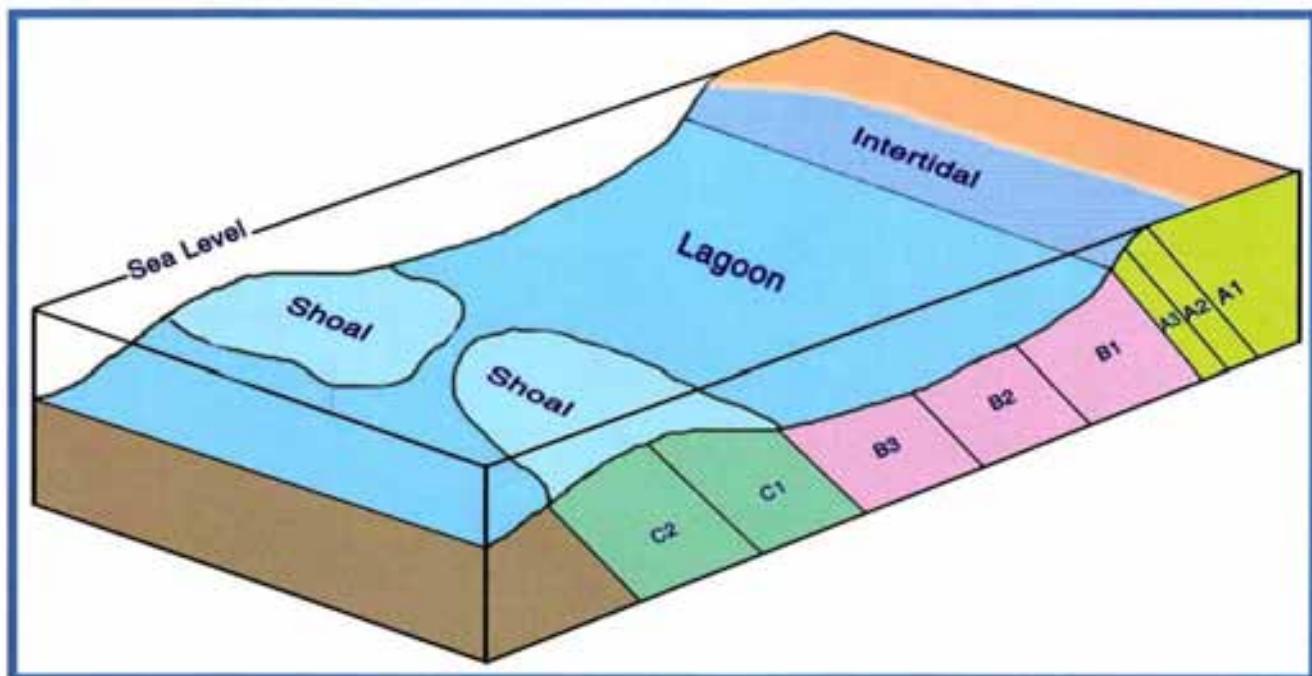
گروه رخسارهای C: که در برگیرنده ۲ زیر گروه هستند و مقدار آن ها ۳۰ تا ۳۵ درصد می باشد، و مقدار پلوئیدها در این میکروفاسیس ۱۰ الی ۱۵ درصد می باشد.

گروه رخسارهای B: که در برگیرنده ۳ زیر گروه زیر رخساره C: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی پلوییدی دولومیتی تشکیل شده است، بیوکلاستها نسبتاً درشت و شامل ۱۰ تا ۱۵ درصد می باشند، پدیده دولومیتی شدن را می توان در برخی نمونه ها مشاهده کرد.

زیر رخساره ۱: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی پلوییدی دولومیتی تشکیل شده است، بیوکلاستها نسبتاً درشت و شامل ۱۰ تا ۱۵ درصد می باشند، پدیده دولومیتی پلوییدی تشکیل شده است، بیوکلاستها مشاهده کرد.

زیر رخساره ۲: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی ایتراکلاستی تشکیل شده و فراوانی بیوکلاستها ۳۰ الی ۴۵ درصد و دانه های ایتراکلاستی میکریتی نیمه زاویه دار با فراوانی حدوداً ۱۰ درصد و بصورت پراکنده مشاهده می گردد.. همچنین در این میکروفاسیس درصد می باشد.

زیر رخساره ۳: که از رخساره وکتون/پکستون آهن (هماتیت) نیز به طور پراکنده مشاهده بیوکلاستی پلوییدی تشکیل شده ، فراوانی بیوکلاستها، می شود (شکل -۳).

شکل ۳- مدل رسوی نهشته های سازند جهرم در مقطع کفترک.

نهشته‌های سازند آسماری در بردارنده ۴ گروه رخساره‌ای بیوکلاستون ایترالاستی پکتون ایترالاستی رخساره‌ای که شامل:

- A (رخساره‌ای پنهان جزر و میدی)،
- B (رخساره‌ای لاغون)، C (رخساره‌ای)،
- D (رخساره‌ای دریای باز) می‌باشد (شکل-۴).

گروه رخساره‌ای C شامل ۲ زیر گروه (زیر رخساره)

به شرح زیر است:

گروه رخساره‌ای A که در برگیرنده ۲ زیر گروه (زیر رخساره) به شرح زیر است:

زیر رخساره ۱C: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی تشکیل شده و بیوکلاستهای نسبتاً درشت و شامل ۳۰ تا ۳۵ درصد می‌باشند. این میکروفاسیس دارای پلویید به مقدار فراوان است که در زمینه‌ای از سیمان کلستی اسپاری تشکیل شده است.

زیر رخساره ۱A: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی پلوتیدی تشکیل شده، میزان تجمع بایوکلاستهای نسبتاً درشت و شامل ۳۰ تا ۳۵ درصد است. با مقدار پلوتیدها در این میکروفاسیس ۱۵ درصد می‌باشد.

زیر رخساره ۲C: که از گرینستون بیوکلاستی پلوییدی تشکیل شده اجزای اصلی آن به طور عمدۀ از دانه‌های پلوییدی تشکیل شده است. فراوانی بیوکلاستها ۲۵ الی ۳۰ درصد و مقدار پلوتیدها در این میکروفاسیس ۱۰ الی ۱۵ درصد می‌باشد.

زیر رخساره ۲A: که از رخساره گرینستون بیوکلاستی ایترالاستی تشکیل شده، میزان تجمع بایوکلاستهای نسبتاً درشت و این رخساره با درصد ۳۰ تا ۳۵ درصد و مقدار ایترالاست بالفراوانی حدوداً ۱۰ درصد به صورت پراکنده مشاهده می‌گردد.

گروه رخساره‌ای D که در برگیرنده ۴ زیر گروه (زیر رخساره) به شرح زیر است:

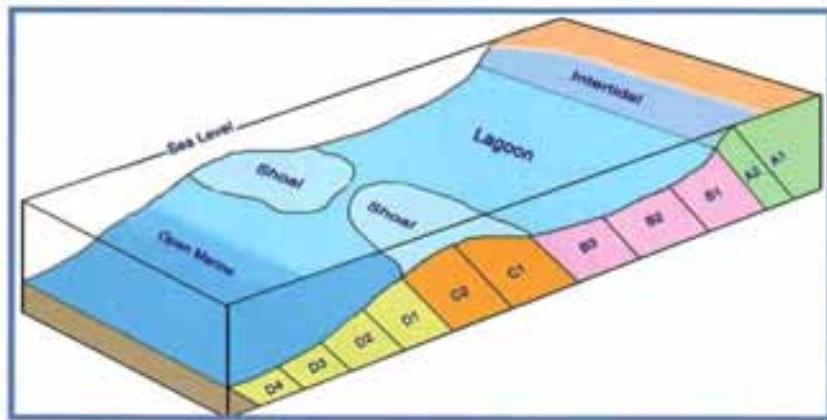
زیر رخساره ۱D: که از رخساره وکتون بیوکلاست پلوتیدی تشکیل شده است، فراوانی بیوکلاستها ۲۰ تا ۲۵ الی ۳۰ درصد می‌باشد. این میکروفاسیس همراه با اجزای اسکلتی مانند خردۀ‌های صدف گاستروپود می‌باشد.

زیر رخساره ۲D: که از رخساره پکتون بیوکلاستون بیوکلاستی ایترالاستی تشکیل شده فراوانی بیوکلاستها ۱۵ الی ۲۵ درصد و دانه‌های ایترالاستی میکریتی نیمه زاویه‌دار با فراوانی حدوداً ۱۲ درصد به صورت پراکنده مشاهده می‌گردد.

زیر رخساره ۲B: که از رخساره پکتون بیوکلاستی پلوتیدی تشکیل شده و فراوانی بیوکلاستها ۲۰ الی ۲۵ درصد است و مقدار پلوتیدها در این میکروفاسیس ۱۵ درصد می‌باشد.

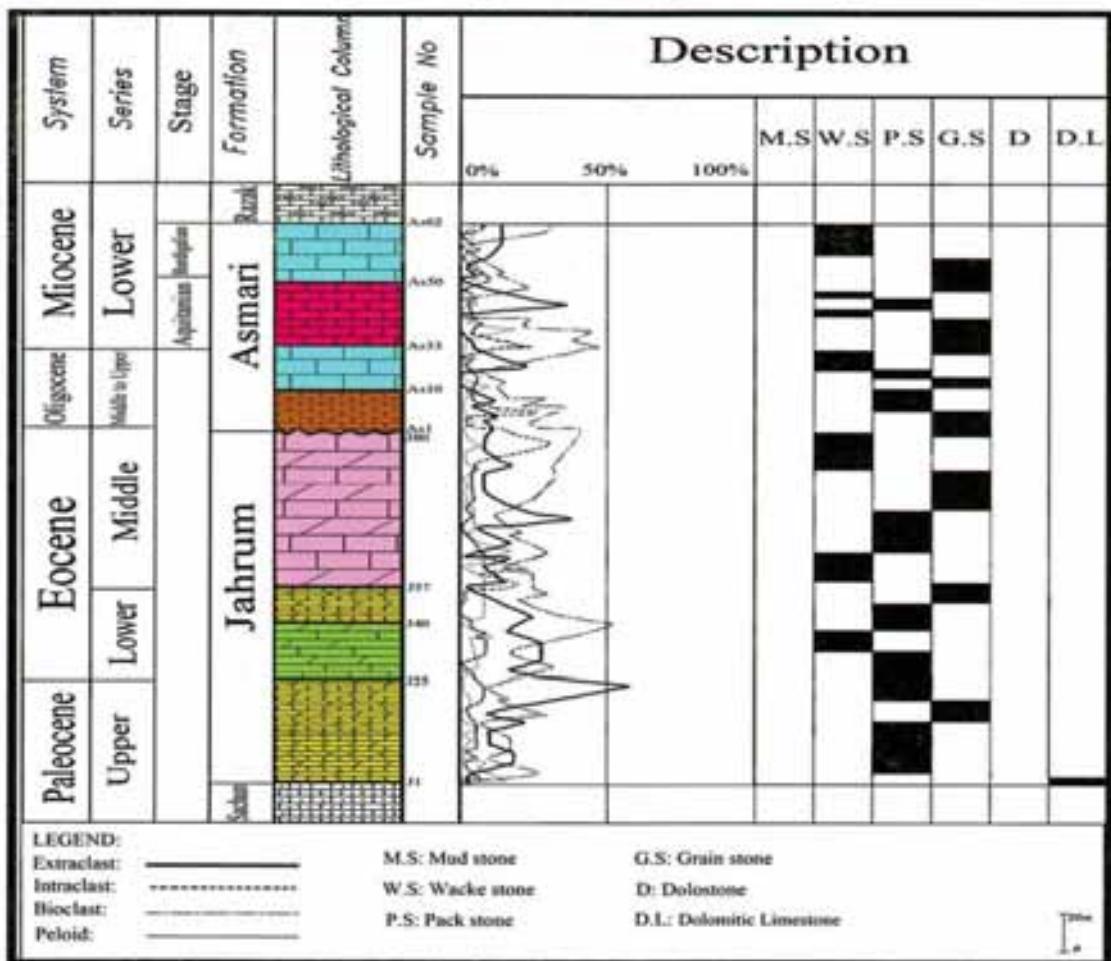
D₃: زیر و خساره که از گریستون/وکسون بیوکلامستی درصد است.

D: زیر رخاره $\rightarrow$ که از رخاره و کتون بیوکلاستی درصد و مقدار پلولیدها در این میکروفاسیس $\rightarrow$ ایترکلاستی تشکیل شده است.

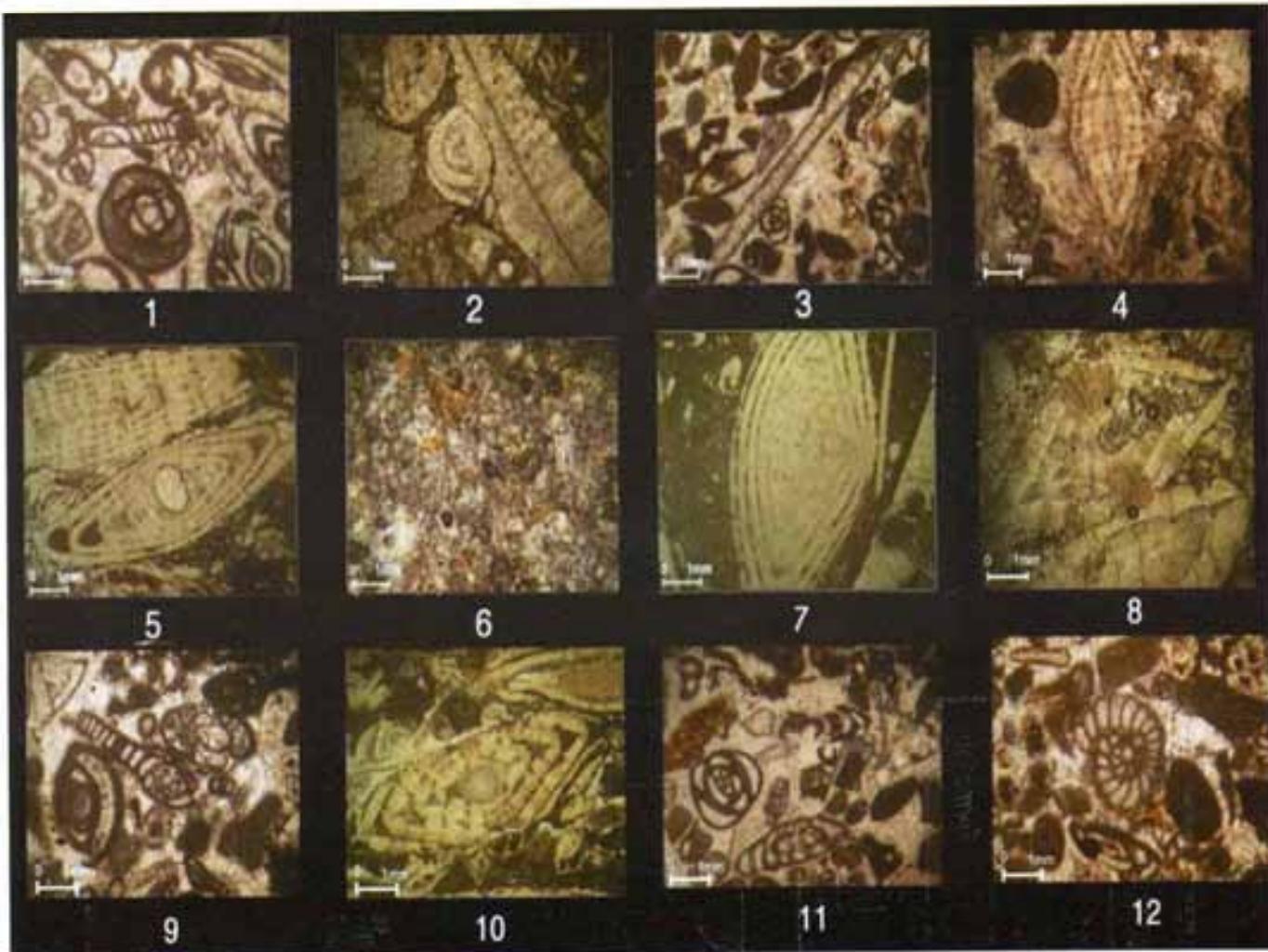

شکل ۴- مدل رسوی نهضت‌های سازند آسماری در مقاطعه کفترک.

فراوانی بیوکلامت‌ها ۲۵ الی ۳۰ درصد می‌باشد. (شکل - ۴) - (شکل - ۶ و ۵).

شکل ۵- نمایش اشاره میکروفاسیس‌های کربناته و عناصر آلوم تشكیل دهنده آنها در مقاطع چهه شناسی کفترک.

1) Ploid Bioclast Grainstone Facies	7) Bioclast Wackestone Facies
2) Bioclast Packstone Facies	8) Bioclast Packstone Facies
3) Intraclast Bioclast Grainstone Facies	9) Ploid Bioclast Grainstone Facies
4) Bioclast Packstone to wackestone Facies	10) Bioclast Packstone Facies
5) Bioclast Packstone Facies	11) Intraclast Bioclast Grainstone Facies
6) Limestone Dolomitic Facies	12) Bioclast Packstone Facies

شکل ۶- نمایش میکروفاوئیس‌های سازندهای جهرم و آسماری در مقطع چینه شناسی کفترک.

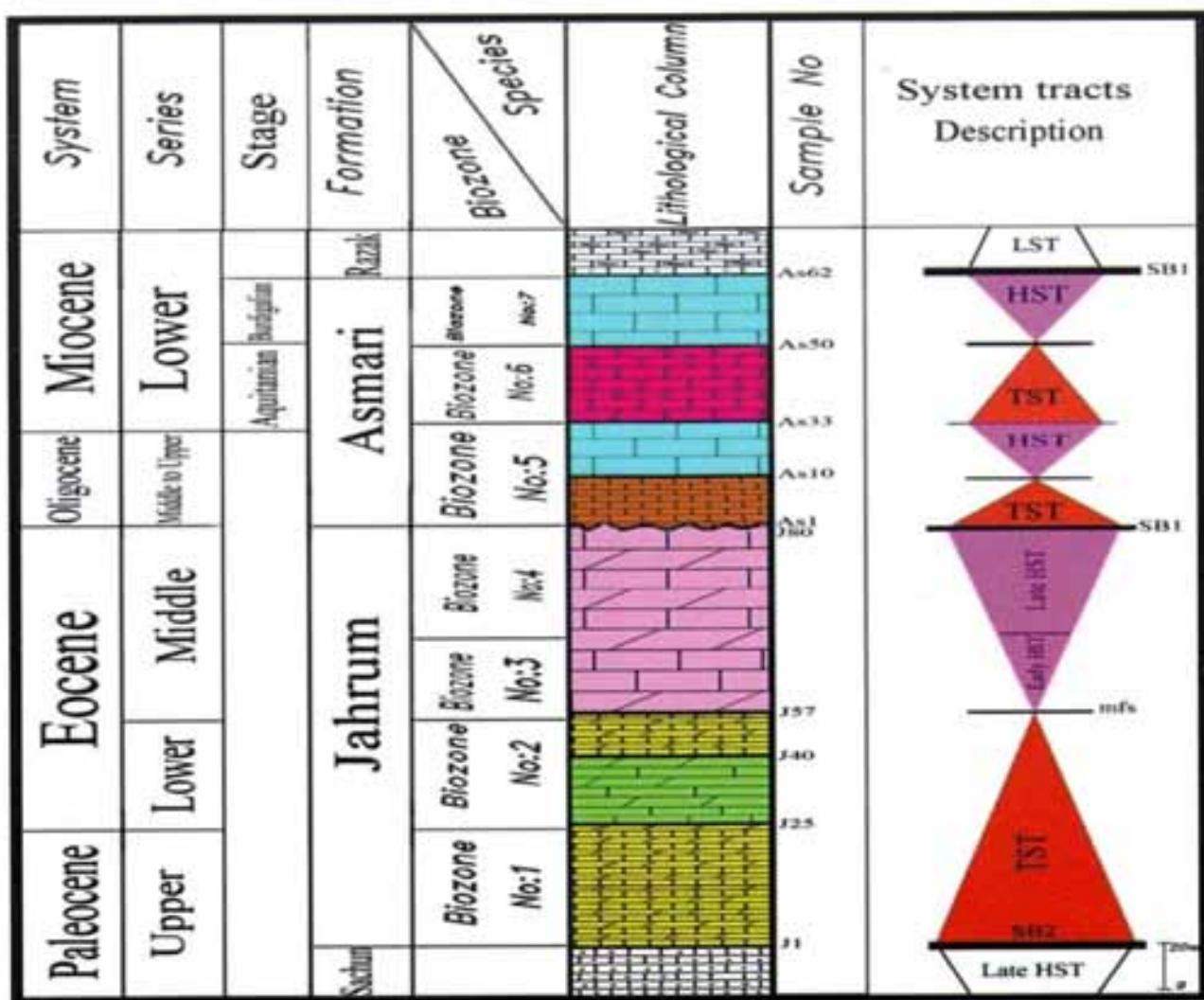
۱۴- توصیف چینه نگاری سکانسی مقطع هود مطالعه: انسن میانی و مرسوط به سازند جهرم می‌باشد. مرز زیرین این سکانس در مقطع مورد مطالعه از نوع SB2 بر روی سازند ساقچون قرار گرفته و مرز بالایی آن از نوع SB1 می‌باشد. ضخامت این سکانس ۱۸۰ مترو سکانس فوق شامل دسته رخساره‌های (Early-Late) HST و TST می‌باشد. در سکانس فوق الذکر mfs شامل رخساره و کستون بايو کلاستي سکانس رسوبی ۱: این سکانس به سن پالنسن پسین تا

مطالعه‌ی (لکسازهای، معدن‌های سوئی و پیدامگاری)

پلوئیدی بوده و ضخامت دسته رخساره TST ۱۰۰ متر HST ۲۴ متر می‌باشد. و دسته رخساره HST ۸۰ متر می‌باشد.

سکانس رسوبی ۳: این سکانس به من آکی تالین - بوردیگالین و مربوط به سازند آسماری است. مرز زیرین این سکانس در مقطع موردنظر مطالعه از نوع SB2 و مرز بالایی آن از نوع SB1 است. و ضخامت این سکانس ۶۲ متر و سکانس بالا شامل دسته رخساره‌های TST و HST می‌باشد. در سکانس فوق الذکر mfs شامل رخساره وکتون پایه کلاستی و ضخامت دسته رخساره TST ۳۲ متر و دسته رخساره

سکانس رسوبی ۴: این سکانس به من الگوسن و مربوط به سازند آسماری می‌باشد. مرز زیرین این سکانس در مقطع موردنظر مطالعه از نوع SB1 با نایپوستگی فرسایشی بر روی سازند جهرم قرار گرفته، مرز بالایی آن از نوع SB2 است. ضخامت آن ۴۴ متر و شامل دسته رخساره‌های TST و HST می‌باشد. در سکانس فوق الذکر mfs شامل رخساره پکتون پایه کلاستی و ضخامت دسته رخساره TST ۲۰ متر و دسته رخساره

شکل ۷-نمودار بررسی چیزه نگاری سکانس سازندی‌های جهرم و آسماری در مقطع چیزه شناسی کثیری

۵- نتیجه گیری :

- به بخش میانی سازند آسماری می باشد.
- ۱- براساس مطالعات میکروفاسیس نمونه ها، در برش مورد مطالعه، نهشته های سازند جهرم در بردارنده ۳ گروه رخساره ای که شامل :
- A (رخساره های پهن جزر و مدن)،
B (رخساره های لاغون) و
C (رخساره های Shoal) می باشد و نهشته های سازند آسماری در بردارنده ۴ گروه رخساره ای که شامل :A(رخساره های پهن جزر و مدن)،B(رخساره های لاغون)،C (رخساره های دریای باز)،D می باشد.
- ۲- با توجه به مطالعات چینه نگاری سکانسی یک سکانس رسوبی درجه ۳ (چرخه دسته سوم) برای رسوبات سازند جهرم و دو سکانس رسوبی درجه ۳ (چرخه دسته سوم) برای رسوبات سازند آسماری در مقطع چینه شناسی مورد مطالعه شناسایی شده است که شامل رخساره های TST و HST و سطح mfs در مقطع چینه شناسی کفترک می باشد.
- ۳- مطالعه تغییرات کمی عناصر آلوم و عناصر تخریبی موجود در مقطع چینه شناسی نشان می دهد:
- الف) در سازند جهرم منحنی فراوانی بیوکلاست ها در بخش میانی و بالای نسبت به تمامی منحنی های ایترکلاست، پلوئید و اکترکلاست درصد بیشتری دارند. این روند افزایش میزان کمی و حسی تنوع بیوکلاست ها (خصوصاً فرامینیفرهای بتیک) از سمت دریای باز مربوط به ساب تایdal و ایتر تایdal است. در سازند آسماری بیشترین درصد بیوکلاست مربوط به بخش زیرین سازند آسماری و کمترین درصد آن مربوط مطابقت دارد.

۶- مذابع :

احمدی، و، مطهریان، ا. ۱۳۸۸، مطالعه محیط رسوبی و چینه نگاری سکانسی سازند آسماری در جنوب شرق شیراز (استان فارس)، فصلنامه رسوب و سنگ رسوبی شماره ۶، صفحه ۴۳-۴۲.

خسرو تهرانی، خ.، ۱۳۸۲- رخداره های کربناته و شناخت آنها در میکروسکوپ (میکروفاسیس)، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی (جلد اول و دوم)، خسرو تهرانی، خ.، ۱۳۸۴- زمین شناسی ایران، انتشارات دانشگاه تهران.

درویش زاده، ع.، ۱۳۸۵- زمین شناسی ایران، انتشارات امیر کبیر.

References:

- Dunham,R.G.,1962, "classification of carbonate rocks"(ed.by W.E.Ham).pp. 108-121,*Mem.Am.Ass. Petrol.Geol.1.*
- Folk,R.L.,1974, "petology of sedimentary rocks",hemphill publishing Co, *Austin,Texas.*
- Loblich, A. R., and H. Tappan, 1989, Foraminiferal genera and their classification: *Van NOSTRD Reinhold Company, New York, 970 p.*
- Pettijon,F.J.,1957, "sedimentary rocks",*Harper Row publishers, New York.*
- Rahaghi,A.,1978, " Palaocene Biostratigraphy of some parts of iran" *N.I.O.C. publication.*
- Tucker,M.E.,1994, "sedimentary petrology",*Black well Scientific publication.*
- Emery,D.,&Myers,K.J.,2005, "Sequence Stratigraphy", 425 p.,*Blackwell publ.,London.*
- Flugel, E.,2004, "Microfacies Analysis of Limestone" *New York, Springer.976p.*